

Handläggning av riksfärdtjänst

RIKTLINJER

Antagna av KS 2002
Reviderade 2013

Innehåll

1. Inledning	3
2. Rätt till riksfärdtjänst	3
3. Handläggning av ärendet.....	4
3.1. Ansökan	4
3.2 Utredning	4
3.3 Beslut om tillstånd för riksfärdtjänstresa	6
3.5 Beställning	8
3.6 Avgifter	9
4. Behov av stöd på resan.....	9
4.1 Personlig assistans.....	9
4.2 Ledsagare	9
4.3 Hjälpmedel	10
4.4 Medresenär	10
5. Övrigt	10
5.1 Bagage.....	10

1. Inledning

Lagen om riksfärdtjänst (1997:735) ger kommunerna ansvar för att personer med en stor och varaktig funktionsnedsättning ges förutsättningar att till motsvarande kostnader som andra göra privata resor i Sverige i rekreationssyfte eller för enskild angelägenhet. Kommunens ansvar består i att ersätta den enskilde för den merkostnad som uppstår för resan på grund av funktionsnedsättningen. Kommunfullmäktige har gett stadsdelsnämnderna ansvar för insatserna enligt denna lag.

2. Rätt till riksfärdtjänst

Rätt till riksfärdtjänst har den som är folkbokförd i Stockholms kommun och som på grund av en stor och varaktig funktionsnedsättning måste resa på ett dyrare sätt än andra. Funktionsnedsättningens varaktighet ska vara minst sex månader. Respektive stadsdelsnämnd ansvarar för personer som är folkbokförda i den egna stadsdelsnämnden. Undantag från detta är personer som bor i särskilda boendeformer i andra stadsdelar, men som fortfarande tillhör den placerande stadsdelsnämnden. För reglerna kring detta, se riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna. En person som inte är folkbokförd i Sverige kan inte få tillstånd till riksfärdtjänst.

Personer under 18 år kan beviljas riksfärdtjänst om resan till följd av funktionsnedsättningen måste göras på ett dyrare sätt. Enligt 5 § i lagen om riksfärdtjänst ska prövningen av ansökan göras i förhållande till barn i motsvarande ålder utan funktionsnedsättning. I föräldrabalken (FB) 6 kap. finns bestämmelserna om föräldraansvar vilka också ska beaktas. Se avsnitt 3.2.

Tillstånd beviljas inte om stat, kommun eller landsting av någon anledning betalar resan eller om resan företas i tjänsten. Riksfärdtjänst ska inte beviljas för resor till och från skolan, arbete, sjukvård eller medicinsk behandling. Undantag från ovanstående är resa i syfte att fullgöra förtroendeuppdrag i en förening, t ex en handikappförening. Det ska betraktas som privatresa som får göras med riksfärdtjänst. Detta gäller dock inte förtroendeuppdrag i fackliga föreningar, då dessa har tydlig anknytning till den enskildes arbete.

Riksfärdtjänst ska inte beviljas för att allmänna kommunikationer går för sällan eller vid fel tid. Inte heller kan riksfärdtjänst beviljas för resa med privatbil, hyrt fordon eller som ersättning till person som transporterar den enskilde.

Resans ändamål ska vara rekreation, fritidsverksamhet eller enskild angelägenhet och ska ske från en kommun till en annan inom Sverige. I Stockholm sträcker sig färdtjänstområdet inom hela Stockholms län och riksfärdtjänst blir aktuellt endast vid resor till resmål utanför länet.

Om den enskilde behöver en anslutningsresa i den kommun där resmålet ligger, ska färdtjänstens utomlänsbiljetter användas om den enskilde är beviljad färdtjänst. Detta kan vara t ex om den enskilde reser med

riksfärdtjänst med flyg till Malmö och sedan ska ta sig till en adress inom Malmö kommun. Då ska färdtjänstens utomlänsbiljetter användas.

3. Handläggning av ärendet

3.1. Ansökan

Ansökan om tillstånd att använda riksfärdtjänst sker hos stadsdelsnämnden på särskild blankett. Ansökan kan också vara muntlig och ska då dokumenteras i journal. Det är dock viktigt att under utredningen inhämta de nödvändiga uppgifter som finns på ansökningsblanketten, även om ansökan görs muntligt. Ansökan ska vid behov kompletteras med läkarintyg eller annat som styrker funktionsnedsättningen och eventuella behov av specialinsatser under resa. Av ansökan ska tydligt framgå vad den avser, dvs resmål, ändamål med resan och datum för resan. Likaså ska behov av hjälpmedel eller annan service under resan, liksom vilket färdmedel som krävs, framgå. Om viktig information, exempelvis avseende funktionsnedsättningen, inte framgår och den enskilde inte kompletterat sin ansökan med denna information trots uppmaning från handläggaren, kan ansökan avslås.

Det finns inte angivet i varken lagen om riksfärdtjänst eller förvaltningslagen (FL) hur lång tid före resan som ansökan måste ha inkommit till stadsdelsnämnden. Ansökan bör dock göras i god tid, minst tre veckor, innan resan ska äga rum i den mån det är möjligt. Vissa situationer, exempelvis begravingar, plötslig sjukdom eller ett sent besked om biljetter till ett evenemang, kan dock uppkomma med kort varsel. Ansökan måste alltid prövas och kan inte avslås med hänvisning till att den inkommit för sent. Om ansökan inte hinner prövas innan det planerade resdatumet fattas beslut om att ändamålet med resan har förfallit och att ärendet därför avskrivs, eller att ansökan inte föranleder någon vidare åtgärd då datum för den sökta resan passerat.

Vissa personer som ansöker kan vara i behov av att ha någon med sig vid ansökningstillfället. Det kan handla om någon som företräder den enskilde, exempelvis en god man eller ett ombud med fullmakt, eller om en stödperson som finns med bara som stöd för den enskilde. Fullmakter ska dokumenteras i personakt. Bestämmelserna om ombud och biträde finns i FL 9 §. Se även stadens juridiska avdelnings PM ”Frågor om fullmakter” som finns på intranätet.

Personer under 18 år företräds av sina vårdnadshavare och förmyndare. Vissa vuxna personer har god man eller förvaltare. Inom vilka områden en god man ska företräda den enskilde varierar för olika personer. Gode mäns och förvaltares befogenheter gentemot den enskilde framgår av FB och tingsrättens förordnande.

3.2 Utredning

Utredningens syfte är att klargöra om den enskilde har rätt till riksfärdtjänst enligt lagen om riksfärdtjänst. Om så inte är fallet, utmynnar utredningen i ett beslut om avslag. Om lagens rekvisit är uppfyllda utmynnar utredningen

i ett beslut om bifall. Ett tredje alternativ är att den enskilde uppfyller vissa rekvisit, exempelvis rätt till riksfärdtjänst, men inte rätt till ledsagare. Då görs ett delavslag (förutsatt att den enskilde har ansökt om ledsagare till sin resa).

Det man i utredningen bör ta reda på är:

- är den enskilde folkbokförd i den aktuella stadsdelen?
- har den enskilde en stor och varaktig (minst sex månader) funktionsnedsättning, som innebär att han eller hon måste resa på ett dyrare sätt än andra?
- Måste hänsyn tas till andra speciella omständigheter vid resan, t ex behov av ledsagare, hjälpmedel etc.?
- är resans ändamål rekreation, fritidsverksamhet eller annan sådan enskild angelägenhet som anges i rättspraxis?
- om den enskilde är under 18 år ska rätten även prövas utifrån föräldraansvaret som anges i FB 6 kap och bestämmelserna i 5 § i lagen om riksfärdtjänst.

Utredningen bör inte innehålla fler uppgifter än vad som är nödvändigt för att kunna fatta ett beslut. Alla uppgifter som samlas in under utredningen ska dokumenteras, liksom utredningsförfarandet. Handlingarna i ett ärende gällande riksfärdtjänst ska förvaras i en personakt för riksfärdtjänst.

Information inhämtas i första hand från den enskilde själv eller i förekommande fall dennes företrädare. Eventuella kontakter med andra, t ex läkare, får endast tas efter samtycke från den enskilde. Samtycket kan vara muntligt men ska dokumenteras av handläggaren. Samtycket ska vara tydligt avseende vilka kontakter som får tas och vilka uppgifter som får inhämtas. En ansökan kan inte avslås med hänvisning till att den enskilde inte ger sitt samtycke men den enskilde ska då informeras om att detta kan påverka möjligheten att få tillstånd till riksfärdtjänst.

När den enskilde är under 18 år

Om den enskilde är under 18 år måste en prövning också göras utifrån 5 § lagen om riksfärdtjänst och bestämmelserna om föräldraansvar i FB 6 kap. En jämförelse görs med barn i samma ålder utan funktionsnedsättning. Om ett barn måste resa på ett dyrare sätt på grund av sin funktionsnedsättning har barnet rätt till riksfärdtjänst. Det kan t ex handla om ett barn med funktionsnedsättning som måste åka taxi mellan två platser, medan ett barn utan funktionsnedsättning i samma ålder kunnat åka tåg själv. Om man i prövningen kommer fram till att det normala för barn i den åldern utan funktionsnedsättning inte är att göra den aktuella resan själva utan förälders sällskap, faller det under föräldraansvaret för föräldrarna att följa sitt barn även när barnet har en funktionsnedsättning. Föräldraansvaret ska dock kompensera för barnets ålder, inte för dess funktionsnedsättning. Om barnet har en funktionsnedsättning som innebär att barnet, trots att föräldraansvaret beaktats, inte kan resa på annat sätt än med specialfordon ska riksfärdtjänst beviljas. I detta hänseende saknar barnets ålder betydelse.

Val av färdmedel

I utredningen måste klargöras vilken typ av färdstätt som ska användas för den aktuella resan. Utgångspunkten ska alltid vara vad som är ett normalt färdstätt på den aktuella sträckan för en person utan funktionsnedsättning. Tillstånd ska beviljas för det färdstätt som med hänsyn till den enskildes funktionsnedsättning är det minst kostsamma för kommunen. Viktigt att tänka på är att idag kan flyg ofta vara lika billigt eller billigare än tåg på vissa sträckor. Om tåg är billigast på den aktuella sträckan och den enskilde t ex klarar en tågresor i klass 1 utan ledsagare ska det beviljas. Om ledsagare är nödvändigt och den enskilde då kan resa 2 klass bör det alternativet väljas. I vissa fall kan den enskilde resa själv med flyg, men inte med tåg. Då ska flyg väljas. Viktigt att beakta är dock att riksfärdtjänst med flyg är endast aktuellt om det gäller en sträcka där man normalt inte reser med flyg. Om det gäller en resa mellan exempelvis Göteborg och Luleå, och den enskilde klarar att resa med flyg själv, ska inte riksfärdtjänst beviljas då det kan anses vara en sträcka som man normalt flyger.

Resor med taxi eller specialfordon är aktuellt endast om den enskilde inte klarar att resa med allmänna kommunikationer ens med ledsagare. Ledsagare kan beviljas även för dessa resor om behov finns av stöd under resan. Detsamma gäller för resor med båt.

Det är inte skäl att bevilja resor med ett dyrare färdstätt med hänvisning till att ledsagare saknas.

Tillgänglighetsanpassningen av offentliga platser fortgår löpande i samhället. Många tågstationer och flygplatser är idag väl anpassade för personer med t ex synnedsättningar eller rörelsehinder, avseende både den fysiska miljön och den service som erbjuds i form av bl a ledsagning. Handläggaren måste därför ta reda på hur förhållandena ser ut vid de olika stationer och terminaler som den enskilde kommer att besöka under resans gång. För att inhämta denna information kan man besöka www.resplus.se. Där finns detaljerad information om anpassning och service vid alla större tågstationer, terminaler och hållplatser samt upplysningar om hur man kan få denna information om övriga stationer. Om servicen som erbjuds på de aktuella stationerna och terminalerna innebär att den enskilde kan resa själv, saknas skäl att bevilja riksfärdtjänst.

3.3 Beslut om tillstånd för riksfärdtjänstresa

Beslut om tillstånd för resor med riksfärdtjänst fattas enligt delegation av respektive stadsdelsnämnd. Tillstånd beviljas för de färdstätt som av hänsyn till sökandes funktionsnedsättning och övriga omständigheter medför lägsta kostnad.

Av alla beslut ska tydligt framgå:

- vad ansökan avser
- vem som har ansökt
- vad som har beslutats (dvs bifall eller avslag)
- vem som är beslutsfattare

- datum för beslutet

Av beslut om bifall till tillstånd ska dessutom framgå:

- resmål
- ändamål med resan
- vid vilket/vilka datum tillståndet gäller
- om ledsagare beviljats
- vilket/vilka färdmedel som får användas
- i förekommande fall rätt till undantag från samåkning
- i förekommande fall rätt till allergiserat fordon

Beslutet ska vara formulerat på ett sådant sätt att det inte kan uppstå oklarheter om innebörden. En prövning enligt lagen om riksfärdtjänst ska inte innehålla någon skälighetsprövning utifrån skälig levnadsnivå eller goda levnadsvillkor, vilket skiljer denna lag från socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS).

Avslag och delavslag ska motiveras noggrant i beslutet enligt FL 20 §. Motiveringen ska formuleras på ett sådant sätt att det är tydligt för den enskilde vad som har varit avgörande för beslutet. Vid helt eller delvis avslag ska besvärshänvisning bifogas beslutet.

Huvudregeln är att beslut om tillstånd för resa med riksfärdtjänst fattas för en resa i taget. Undantag kan dock göras om särskilda skäl föreligger. Resorna ska då ske till samma adress och ha samma ändamål varje gång. Det kan t ex handla om att bevilja flera resor under en period av 3 månader för att den enskilde ska kunna besöka en sjuk släkting. Även här ska tillståndet vara tydligt avgränsat och beslutet ska utöver ovanstående punkter ange hur många resor tillståndet avser.

Underrättelse om beslutet

Den enskilde ska alltid skriftligen underrättas om beslutet. Om beslutet är ett avslag eller delavslag är det viktigt att handläggaren säkerställer när beslutet nått den enskilde, för att vid en eventuell överklagan kunna göra rättidsprövning.

Överklagan

Beslut om rätt till tillstånd för riksfärdtjänst kan överklagas hos förvaltningsrätten. Överklagandet ska ha inkommit till stadsdelsnämnden inom tre veckor från den dag då den enskilde fick del av beslutet.

Följande kan överklagas:

- avslag på en ansökan om riksfärdtjänst
- avslag på ansökan om ledsagare
- beslut om färd sätt (om annat än det ansökta)
- beslut om återkallelse av tillstånd och ändring av föreskrifter

Tillstånd för resa med riksfärdtjänst

Av riksfärdtjänstillståndet, som handläggaren skickar till riksfärdtjänsten, bör framgå:

- vilket/vilka färdmedel som får användas
- servicebehov
- behov av ledsagare
- önskemål att ha en medresenär på resan
- behov av handikaphjälpmedel
- behov av anslutningstransport
- i förekommande fall rätt till undantag från samåkning
- i förekommande fall rätt till allergisanerat fordon
- giltighetstid

Återkallelse av tillstånd

Reglerna om återkallelse av tillstånd finns i 9 § i lagen om riksfärdtjänst. Där anges att ett beviljat tillstånd för riksfärdtjänst kan återkallas om förutsättningarna för tillståndet inte längre finns. Tillståndet kan också återkallas om tillståndsinnehavaren gjort sig skyldig till allvarliga eller upprepade överträdelse av de föreskrifter som gäller för riksfärdtjänst. Föreskrifter får ändras om ändrade förhållanden föranleder det. Beslut om återkallande fattas av respektive nämnd.

3.5 Beställning

Då resenär erhållit beslut om tillstånd till riksfärdtjänst ska denna informeras om vilken beställningsrutin som gäller. Normalt går det till så att tillståndet för riksfärdtjänst skickas av handläggaren till riksfärdtjänsten och sedan beställer den enskilde sin resa själv. Den enskilde ska informeras om att samåkning och viss justering av avresetid kan förekomma.

Riksfärdtjänstens hemsida finns här www.rft.se

Om resan ska ske med flyg och den enskilda behöver hjälp till, från eller ombord på planet ska handläggaren fylla i aktuell flygkod på beställningen till riksfärdtjänst. Koderna är som följer:

- **BLND:** Passageraren är blind eller synskadad
- **DEAF:** Passageraren är döv eller hörselskadad
- **WCHR:** Passageraren behöver rullstol till planet men kan själv gå till sin plats
- **WCHS:** Passageraren behöver rullstol till planet, behöver hjälp/stöd för att nå sin plats och kan inte gå i trappor
- **WCHC:** Passageraren behöver rullstol till planet och måste bäras till sin plats

Avbokning eller ändring av resa

Riksfärdtjänsten bokar alltid biljetter som inte är av- eller ombokningsbara, man får alltså inte tillbaka biljettkostnaden om man vill av- eller omboka biljetten. Undantaget från detta är taxi, som oftast kan avbokas fram till en timme innan avresa. Detta gäller såvida inte taxin har påbörjat resan för att hämta upp den enskilde, vilket kan förekomma om den enskilde exempelvis befinner sig i en annan stad eller ute på landet. I det fallet får man betala taxiresan ändå. Ovanstående gäller även då den enskilde missar tiden för avresa av någon anledning och inte kommer med på till exempel tåget, flyget eller i taxin.

3.6 Avgifter

Bestämmelserna om avgifter vid resa med riksfärdtjänst regleras i 8 § lagen om riksfärdtjänst. Den enskilde betalar egenavgift i enlighet med regeringens föreskrifter. Avgiften motsvarar normala reskostnader med allmänna färdmedel för den aktuella resan och betalas normalt direkt till reseföretaget. Reseföretaget fakturerar sedan riksfärdtjänsten för merkostnaden, som i sin tur fakturerar kommunen. För en eventuell ledsagare betalar den enskilde ingen avgift, hela dennes reskostnad faktureras kommunen av riksfärdtjänsten. För vidare information om avgifter, se informationsbladet ”Till dig som behöver veta mer om riksfärdtjänst” som finns på intranätet.

4. Behov av stöd på resan

4.1 Personlig assistans

Om den enskilde är beviljad personlig assistans reser assistenten som ledsagare på resan. Enligt gällande rättspraxis ska hela reskostnaden för assistenten ersättas av kommunen, detta gäller oavsett om assistansen är beviljad enligt LSS eller socialförsäkringsbalken (SFB). Resor av det slag som är aktuella med riksfärdtjänst bedöms i rättspraxis inte ingå i de omkostnader som täcks av assistansersättningen.

4.2 Ledsagare

Den som har behov av personligt stöd på resan, har rätt att ha en ledsagare. Med ledsagare avses den person som följer den enskilde för att hjälpa till under resan om den enskilde har behov av stöd som inte ges ombord, exempelvis toalettbesök eller att äta. I sällsynta fall kan den enskilde vara i behov av två ledsagare under resan, detta kan då beviljas. Om den enskilde har personlig assistans enligt LSS eller SFB bör assistenten vara ledsagare på resan. Om behovet av ledsagning endast uppstår i samband med på- och avstigning samt på stationer och terminaler i samband med byte av färdmedel, behöver detta ofta inte bekostas av stadsdelsnämnden. Denna service ges idag på de flesta större stationer och terminaler. Se www.resplus.se och flygplatsernas hemsidor för mer information. På vissa flygplatser finns idag väl fungerande service även för barn som reser själva. Kommunens riksfärdtjänst ersätter ledsagarens samtliga resekostnader i samband med ledsagningen. Ibland uppstår en situation där den enskilde reser bort en period, t ex på semester en vecka, och behöver ledsagare på resan till och från resmålet. Stadsdelsnämnden ersätter ledsagarens resor både tur och retur vid avrese- samt hemkomsttillfället, även om den enskilde endast är med på två av de totalt fyra resorna som ledsagaren gör.

Det är inte kommunens skyldighet att inom ramen för lagen om riksfärdtjänst anordna ledsagare till resan. Att den enskilde inte kan ordna ledsagare själv är inte skäl till resa med dyrare färdmedel, t ex taxi. Att den person som föreslås som ledsagare har ett eget intresse av resan, t ex en make som ledsagar sin maka på resan till ett semester mål, är inte ett hinder för att anlita denna person som ledsagare. Ledsagaren reser även i detta fall avgiftsfritt. I det fall den enskilde inte kan ordna en ledsagare själv finns

möjlighet för honom eller henne att ansöka om detta enligt SoL eller LSS. I de fall den enskilde endast behöver ledsagare under vissa delar av resan ska ledsagare ändå beviljas för hela resan.

4.3 Hjälpmedel

För en del personer är det nödvändigt att ha hjälpmedel med sig på resan, t ex rollator eller rullstol. Behovet av hjälpmedel kan vara avgörande för bedömningen av rätt till riksfärdtjänst liksom avseende vilket färdmedel som den enskilde kan resa med.

Huvudregeln är att personligt förskrivna hjälpmedel som behövs under själva resan får tas med. Om den enskilde dessutom har behov av andra personligt förskrivna hjälpmedel under vistelsen, får dessa tas med om de inte påverkar valet av färd sätt. Om det däremot innebär att ett dyrare färd sätt behövs ska dessa hjälpmedel i första hand lånas eller hyras av kommun eller landsting på resmålet. Icke personligt förskrivna hjälpmedel som den enskilde vill ha med på resan får tas med så länge det inte påverkar valet av färd sätt.

4.4 Medresenär

Medresenär får medfölja i taxi eller specialfordon i mån av plats. Medresenären betalar då samma egenavgift som den enskilde. Barn har rätt att medfölja på motsvarande villkor som gäller för resa med SJ.

5. Övrigt

5.1 Bagage

Riksfärdtjänst avser persontransporter med normalt bagage.

Se även

- Informationsbladet ”Till dig som behöver veta mer om riksfärdtjänst”
- Information på riksfärdtjänstens hemsida www.rft.se